

Slíz Mariann

Anyanyelv – tanulás – oktatás: konferencia az anyanyelvi nevelés szerepéről az oktatásban

Az MTA Magyar Nyelvészeti Munkabizottsága, amely a magyar nyelvű bölcsész-, illetve tanárképzéssel foglalkozó egyetemek magyar nyelvtudományi tanszékeinek képviselőiből áll, megalakulása óta fontos kérdésként tartja számon a leendő pedagógusok anyanyelvi képességeinek az állapotát és fejlesztését. A bizottság tagjai az utóbbi években egyhangúlag arról a tapasztalatukról számoltak be, hogy a felsőoktatásban tanulók többségének a szövegértési és szövegalkotási készsége (beleértve a helyesírási készséget is) jelentős mértékben elmarad a tanulmányaik sikerességéhez, illetve a későbbi (akár oktató-nevelő) munkájuk eredményességéhez szükséges szinttől. Ezért a bizottság létrehozott egy anyanyelv-pedagógiai ad hoc bizottságot, hogy kidolgozzon egy akciótervet. Az együttgondolkodás eredményeként, ennek a tervnek az egyik fontos lépéseként határozta el a bizottság egy olyan tudományos konferencia és kerekasztal szervezését is, amely az alsó tagozattól az egyetemig tekinti át az anyanyelvi készségek jelenlegi állapotát és fejlesztési lehetőségeit, párbeszédet teremtve az oktatás különböző szintjeivel foglalkozó szakértők között.

A konferenciára az Akadémián, 2025. június 18-án *Anyanyelv – tanulás – oktatás. Konferencia az anyanyelvi nevelés szerepéről az oktatásban* címmel került sor az MTA 200. évfordulójára szervezett rendezvénysorozat részeként. Az eseményt Borsos Balázs néprajzkutató, akadémikus, az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának elnöke vezette fel. A megnyitóban Bóna Judit, a bizottság elnöke és a rendezvény főszervezője az Akadémia alapítására visszatekintve Széchenyi gondolatait idézte a jelenlévőknek: a nemzet felemelkedése csak a tudomány és a nyelv együtthaladásával lehetséges. Ezt követően bemutatta a konferencia szervezéséhez vezető utat, hangsúlyozva, hogy az anyanyelvi fejlesztés nem pluszfeladat, hanem a pedagógiai munka alapköve.

Az első szekciót Steklács János (PTE) nyitotta meg *Az olvasási fluencia és az olvasási stratégiák mint a szövegértést befolyásoló tényezők az olvasási készségek fejlesztéséről* című előadásával. A prezentáció előbb áttekintette az olvasási képességeket és stratégiákat, majd az MTA–PTE kutatócsoportja által 2022–2026 között 2–4. osztályos tanulókkal folyó fluenciavizsgálatok eddigi eredményeiről számolt be. A vizsgálatok szerint az olvasás ideje (tempója), pontossága és prozódijája összefügg egymással és a szövegértéssel is, a szülők végzettsége pedig erősen befolyásolja a szövegértés szintjét. A fejlesztés egyik legfontosabb lépése az előadó szerint az lenne, ha az olvasástanítás nem fejeződne be a 4. osztályban.

Illésné Kovács Mária (ME) a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű (HH-s és HHH-s) gyermekek anyanyelvi nevelésének nehézségeiről és fontosságáról beszélt *Az anyanyelvi kompetencia fontossága és fejlesztése a köznevelésben* című előadásában. Ezek a gyermekek súlyos nyelvi hátránnyal kerülnek az iskolába: a szövegértési és -alkotási kompetenciáik fejletlensége akadályozza az előrehaladásukat, a köznevelés rendszere pedig nincs felkészülve erre. Emiatt a mérések gyakran téves következtetésekre jutnak, nem számolva azzal, hogy a gyermekek gyenge eredményei mögött nem kizárólag a szaktárgyi tudás hiánya, hanem a nyelvi képességeik fejletlensége is állhat. Ráadásul a pedagógusok sincsenek tisztában a problémával, a tanárképzés sem készíti fel őket erre. Nincsenek a gyermekek képességeinek megfelelő tankönyvek sem, és bár a NAT minden tárgyból kulcskompetenciaként kezeli az anyanyelvi kompetenciát, nem rendelkezik a differenciálásról. Emiatt ezeket a gyerekeket folyamatos kudarcok érik, és korán lemaradnak.

A Miskolci Egyetemen migráns háttérű gyermekek számára kidolgozott Együtthaladó projekt ugyanakkor a HHH-s gyermekek esetében is jelentős fejlődést eredményezett, ahogyan a kifejezetten számukra kidolgozott Komplex instrukciós program is.

Klemmné Gonda Zsuzsa és Szabó T. Annamária (ELTE) *Szövegértés és szövegalkotás felsőfokon* című közös előadásukban egy, az ELTE-n működő, a felsőoktatásban tanulók nyelvi képességeinek felmérését és fejlesztését célzó projektről adtak rövid áttekintést, majd részletesebben is kitértek az anyanyelvi szövegértésre és szövegalkotásra koncentráló két modul ismertetésére. E két terület mérésére a két kutatócsoport egy közös online mérőeszközt fejlesztett ki, majd ennek segítségével a 2024/2025-ös tanévben 247 elsőéves bölcsész és bölcsésztanár szakos hallgató képességeit mérték. Az első eredmények alapján a szövegértési és a szövegalkotási pontszámok gyenge mértékű pozitív korrelációt mutatnak; a hallgatók több mint 70%-a fejlesztést igényel a szövegalkotás terén (beleértve a helyesírást is), a szövegértésben pedig a legerőteljesebb fejlesztésre a kritikai értékelés szintjén van szükség.

Míg az előző projekt az írott szövegek kutatásával foglalkozik, Boronkai Dórának (PTE) *A szövegértési képesség fejlesztése oktatóvideókkal* című előadása a hallott szövegek megértéséhez szükséges kompetenciákra koncentrált. Ezek tudatos fejlesztése még inkább háttérbe szorul a magyar köznevelésben: szinte kizárólag az idegen nyelv tanítása során fordítunk rá figyelmet, holott a kommunikáció csaknem felét valamilyen szöveg hallgatása jelenti. Az előadó olyan oktatóvideókat mutatott be különböző területekről, amelyek nemcsak a fontos kompetenciák fejlesztését szolgálhatják, hanem a fiatalok tanulási motivációját is erősíthetik. Az előadás azóta írott változatban is elérhetővé vált az *Anyanyelv-pedagógia* 2025. évi 4. számában (Boronkai 2025).

A második szekció első előadója, Csikos Csaba (SZTE) *Matematikai szöveges feladatok mentális reprezentációja. A nyelvi összetevők szerepe* című előadásában arról beszélt, hogy milyen szerepet játszanak a nyelvi készségek a matematikában, azon belül is elsősorban a szöveges feladatok megoldásában. Ennek az ókortól kezdve létező feladattípusnak a megoldását ugyanis gyakran nem a matematikai ismeretek hiánya, hanem a szöveg meg nem értése akadályozza, ahogy ez a hallgatóság számára is egyértelműen kiderült számos tanulói vélemény és feladatmegoldás ismertetéséből.

Korom Erzsébet (SZTE) *Az anyanyelvi kompetencia szerepe a természettudományok tanulásában* című előadásában arra hívta fel a figyelmet, hogy a NAT a természettudományos kompetenciát nem tartja számon a kulcskompetenciák közt, holott leginkább ez vértézhetné fel a társadalmat az ezen a területen igen erős áltudományok hatása ellen. Míg korábban az 1. évfolyamon is volt természettudományi ismereteket közvetítő tantárgy, jelenleg csak a 3. évfolyamtól van ilyen. Fontos lenne, hogy a tanulók fejében ne különüljenek el az egyes tantárgyak közös kulcsfogalmai és módszerei (jellemző például, hogy a százalékszámítás matematikaórán megy nekik, kémián viszont már nem). A leghatékonyabbak a csoportos, tanulói aktivitáson alapuló módszerek, vagyis amikor a tanulók nem kész válaszokat kapnak, hanem gondolkodniuk, érvelniük és dokumentálniuk kell. Mindezek azonban nem működnek megfelelő szintű nyelvi kompetencia nélkül, ezért a tanárképzésbe is be kellene vezetni az ilyen jellegű oktatáshoz szükséges módszertani képzést.

Juhász Milán (ELTE) az értékeléssel kapcsolatos kérdéseket vetett fel *A szövegalkotási kompetencia fejlesztése és mérése középiskolában. Lehetőségek, korlátok, dilemmák* című előadásában. Bár az nyilvánvaló, hogy a fogalmazások értékelése – jellegénél fogva – sohasem lehet teljesen objektív, a szubjektivitás mértéke csökkenthető egy jól kidolgozott szempontrendszer alkalmazásával. Ennek kapcsán az előadó bemutatta egy 140 pedagógus részvételével végzett kérdőíves vizsgálatának, valamint egy 40 pedagógussal végzett esszéértékelési feladatának az eredményeit. Megállapítása szerint a középszintű érettségi útmutatója nem szolgál kellően megbízható szempontrendszerrel, ezért az értékelések nagymértékben széttartóak lettek.

Németh Miklós és Sinkovics Balázs (SZTE) *Köznyelv és nyelvjárás – A tanár szerepe* című közös előadásukban a laikusok nyelvi viselkedésének felmérésére irányuló, Szegeden és környékén élő diákokkal, szülőkkel,

nagyszülőkkel és tanárokkal készült, egyéni és fókuszcsoportos interjúkra épülő négyéves projektjüket és ennek tanárookra vonatkozó eredményét mutatták be. Elsősorban a nyelvjárás iskolai használatával kapcsolatos tanári attitűdökre koncentráltak: beszélhet-e a tanár nyelvjárásban az iskolában, kell-e javítania a tanulók nyelvjárasi megszólalásait stb. Az általuk ismertett eredmények alapján világosan kirajzolódik, hogy miképpen járul hozzá a nyelvjárasi nyelvhasználat visszaszorulásához a tanároknak a nyelvjárás iskolai szerepéről alkotott felfogása.

A második szekciót Koósné Sinkó Judit (ELTE) *Hogyan tanítunk, hogyan tanítsunk fogalmazást az alsó tagozaton?* című előadása zárta. Az alsós évfolyamokon a legfőbb problémát az alacsony óraszám és az eredményközpontú fogalmazástanítás okozza, ezek ugyanis megnehezítik az írás megszerettetését. Az előadás számos lehetséges megoldási javaslatot mutatott be az interdiszciplinaritás és a tantárgyköziség, valamint az élményközpontúság jegyében (például énekórán dalszövegírás, digitáliskultúra-órán közös történetírás Google-dokumentumban, környezetismeretből élménynapló íratása). Mivel azonban a leendő tanítók is idegenkednek a szövegalkotástól, az első lépés az, hogy velük is szeretessük meg az írást, és tanítsuk meg nekik a megfelelő módszereket.

A szakmai nap utolsó programpontja egy kerekasztal-beszélgetés volt az iskola anyanyelvi nevelési feladatáról Csapodi Csaba (ELTE), Dobi Edit (DE), Koós Ildikó (ELTE) és Zs. Sejtes Györgyi (SZTE) részvételével, Kugler Nóra (ELTE) moderálásával. Mint a bemutatkozásokból is kiderült, a beszélgetés középpontjában a tanárképzéssel kapcsolatos kérdések álltak. Kiindulópontja szerint a tanulók nem passzív befogadói az iskola által közvetített tudásnak, hanem aktív létrehozói, az anyanyelvi nevelés pedig nem kizárólag a magyartanár feladata. A résztvevők megosztották egymással és a közönséggel a gondolataikat és tapasztalataikat az általuk érzékelt kihívásokról, az anyanyelvi nevelés és a köznevelés viszonyáról, problémáiról és feladatairól, valamint a pedagógusképzés, az iskola és a társadalom szerepéről és felelősségéről. A beszélgetés konklúziójaként megfogalmazott gondolatok szerint úgy kell tanítanunk a tanár szakos hallgatókat, ahogyan szeretnénk, hogy majd ők is tanítsanak: szöveg az egész világ, de hogy az ember mit ért meg belőle, az nagymértékben az oktatáson, a tanárok felkészültségén múlik. Hatékony tudásmegosztás ugyanis – legyen szó bármely témáról – nem létezhet hatékony anyanyelvi nevelés nélkül. Ez azonban Magyarországon egyelőre csak egyéni kezdeményezések révén, az oktatók erőn felüli munkájával tud megvalósulni; a fejlődéshez szemléletváltásra és intézményes támogatásra lenne szükség.

Ezek a megállapítások a konferencián elhangzottak rövid összefoglalásaként is szolgálhatnak. A szakmai nap – a szervező akadémiai bizottság szándékának megfelelően – átfogó képet nyújtott a magyar oktatási rendszer különböző szintjein az anyanyelvi nevelés terén jelentkező kihívásokról, feladatokról és joggyakorlatokról. Annak érdekében, hogy ezek szélesebb közönséghez is eljuthassanak, a konferencia teljes anyaga videón is megtekinthető az MTA honlapján (1).

Irodalom

Boronkai Dóra 2025. A szövegértési képesség fejlesztése oktatóvideókkal. *Anyanyelv-pedagógia* 18(4): 33–46. <https://doi.org/10.21030/anyp.2025.4.3>

(1) A konferenciáról készült felvétel. https://mta.hu/mta_hirei/anyanyelv-tanulas-oktatas-konferencia-az-anyanyelvi-neveles-szereperol-az-oktatasban-videon-a-tanacskozas-114535 (2025. december 11.)

Mariann Slíz: First language – learning – teaching: A conference on the role of first-language education in the school system

Kulcsszók: anyanyelv-pedagógia, anyanyelvi nevelés, olvasás, szövegértés, szövegalkotás

Keywords: first-language pedagogy, first-language education, reading, text comprehension, text production

Az írás szerzőjéről

Slíz Mariann

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország

sliz.marianna[kukac]btk.elte.hu

<https://orcid.org/0000-0001-5959-1018>

Copyright © 2026 Mariann Slíz

This is an open-access article. This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).